

К. І. КИЛИВНИК

*Катерина Ігорівна Киливник, студентка IV курсу
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЛЕМІННОЇ СПРАВИ У ТВАРИННИЦТВІ

Україна має значний потенціал у сфері виробництва сільськогосподарської продукції та глибинні традиції у галузі розведення тварин. За даними державної служби статистики України, у січні – березні 2014 р. в Україні вироблено 848,6 тис. т м'яса, що на 8 % більше, ніж у відповідний період 2013 р., 2129,8 тис. т молока, виробництво якого зросло приблизно на 2 % та 4766,8 млн штук яєць, що на 6,5 % більше, ніж у 2013 році. У січні 2014 р. було експортовано живих тварин та продуктів тваринного походження на 74 701 400 дол. США, що становить 1,7 % від загальної кількості експортованих товарів. Однак у той самий період імпорт вказаних товарів майже вдвічі переважає експорт. Поряд з іншими факторами це свідчить про те, що наша держава досі знаходиться у пошуку оптимальної системи правового регулювання у сфері тваринництва.

Підвищення якісних характеристик продукції тваринництва можливе лише за сталого поступу племінної справи, яка, у свою чергу, набуває розвитку завдяки селекції та генетично-інженерній діяльності. Питання організації і здійснення останніх хоча й урегульовані приписами аграрного законодавства, проте недостатньо.

Різними аспектами правового регулювання племінної справи у тваринництві займалися такі науковці, як Е. Я. Борисенко, С. С. Ковальова, В. Ю. Лебедев, С. І. Марченко, Л. В. Струк-Струтинська, В. В. Шовкун. Проте ці та інші дослідники не повною мірою висвітлювали особливості та проблеми правового механізму регулювання племінної справи в Україні.

Метою цієї статті є аналіз чинного національного законодавства з питань правового забезпечення племінної справи у тваринництві, а також її селекційної та генетично-інженерної складових і формування пропозицій щодо його вдосконалення.

У законодавстві термін «племінна справа» визначається як система зоотехнічних, селекційних та організаційно-господарських заходів, спрямованих на поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин¹. Виділивши ознаки, які характеризують кожну зі складових даного поняття, можна констатувати, що племінна справа у тваринництві – це сукупність (множина) взаємопов'язаних заходів (робіт) – зоотехнічних (зокрема, масовий відбір у тваринництві, схрещування просте промислове, перемінне й поглинаюче, водне, відтворювальне, частково поглинаюче тощо, чистопорідне розведення), селекційних (цілеспрямована творча діяльність фахівців щодо створення нових порід тварин) та організаційно-господарських (організація господарської діяльності у сфері племінної справи у тваринництві, в тому числі ліцензування її окремих видів, вимоги до роботи з племінними (генетичними) ресурсами, державне управління й державний контроль у цій галузі), спрямованих на поліпшення племінних і продуктивних якостей сільськогосподарських тварин, результатом яких в окремих випадках є селекційно – племінне досягнення. При цьому, зоотехнічні заходи виступають науково-методологічним підґрунтям племінної справи, селекційні становлять масив конкретних творчих дій фахівців зі створення нових порід тварин, а організаційно-господарські заходи опосередковують найбільш раціональне здійснення господарської діяльності у сфері племінної справи у тваринництві.

Щодо суб'єктного складу племінної справи у тваринництві, то чинна редакція ст. 5 Закону України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 1993 р. № 3691-ХІІ (далі – Закон) серед її суб'єктів називає: а) власників племінних (генетичних) ресурсів; б) підприємства, установи і організації незалежно від форм їх власності та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, які беруть участь у виробництві, збереженні, використанні, створенні, визначенні племінної цінності племінних (генетичних) ресурсів, торгівлі ними й надають послуги, пов'язані з цією справою; в) власників неплемінних тварин – споживачів племінних (генетичних) ресурсів і замовників послуг з племінної справи у цій сфері². Неважко помітити, що класифікація здійснюється за різними критеріями щодо різних груп суб'єктів: у одному випадку це наявність статусу власника племінних ресурсів, в іншому – необхідність отримання статусу господарюючого суб'єкта. При цьому незрозумілою є логіка законодавця у відокремленні споживачів від власників генетичних ресурсів та необхідності мати у власності неплемінних тварин. Очевидно, законодавець прагнув надати більше можливостей для правового захисту споживачам племінних ресурсів, однак такий підхід лише ускладнює розвиток договірних відносин у досліджуваній сфері. Тому варто погодитися з В. В. Шовкуном, який пропонує розподіляти суб'єктів відповідної сфери діяльності за юридичним статусом на такі дві великі групи: а) тих, що мають діяти виключно як юридичні особи (беруть участь у виробництві, збереженні, використанні, створенні, визначенні племінної цінності племінних (генетичних) ресурсів, торгівлі ними й надають послуги, пов'язані з племінною справою у тваринництві); б) тих, що можуть мати ста-

тус осіб як юридичних, так і фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності (споживачі племінних (генетичних) ресурсів чи замовники послуг з племінної справи в цій сфері)³.

До об'єктів, згідно зі ст. 4 Закону, відносять велику рогату худобу, свиней, овець, кіз, коней, птицю, рибу, бджіл, шовкопрядів, хутрових звірів та кролів, яких розводять з метою одержання від них певної продукції⁴. Слушними є зауваження більшості вчених про те, що об'єктами племінної справи у тваринництві мають бути не самі племінні тварини, а їх породи.

В. В. Шовкун зазначає, що до племінних (генетичних) ресурсів належать як племінні тварини, так і їх продукція, що може використовуватися для відтворення племінного стада. За таких обставин об'єктами племінної справи у тваринництві мають бути не лише племінні тварини, а й їх сперма, ембріони та яйцеклітини⁵. Від суперечностей суто доктринальних перейдемо до проблем законодавства.

Слід зазначити, що згідно зі ст. 8 Закону суб'єкти племінної справи мають здійснювати свою діяльність відповідно до загальнодержавних програм селекції у тваринництві. Ці програми розробляються на період 5–10 років та здійснюються Кабінетом Міністрів України і затверджуються в установленому законом порядку. На даний час діє Загальнодержавна програма, затверджена Законом України «Про Загальнодержавну програму селекції у тваринництві на період до 2010 року» від 19 лютого 2004 р. № 1517-IV⁶. Тому існує нагальна потреба у прийнятті нової програми селекції у тваринництві, наприклад, до 2024 року. Це допоможе у подальшому уникнути труднощів при узгодженні діяльності у сфері племінної справи з нормами нової програми у разі здійснення такої діяльності суб'єктами племінної справи поза приписами програми.

Серйозні прогалини зустрічаються також на рівні законодавства про юридичну відповідальність у сфері племінної справи.

Зокрема, на рівні ст. 11 Закону України «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин» передбачено два види правопорушень у сфері ідентифікації та реєстрації тварин, однак конкретних видів стягнень за перелічені правопорушення не встановлено. У цьому зв'язку слушно є думка В. В. Шовкуна про доповнення КУпАП ст. 107² «Відповідальність за порушення законодавства про ідентифікацію та реєстрацію тварин». Склади правопорушень мають полягати у невиконанні розпоряджень уповноважених органів та осіб про усунення фактів порушень у сфері ідентифікації і реєстрації тварин; створенні перешкод уповноваженій особі у здійсненні контролю й нагляду за дотриманням вимог щодо ідентифікації та реєстрації тварин.

Крім того, він пропонує викласти в іншій редакції ст. 21 Закону, зазначивши, що порушення законодавства про племінну справу у тваринництві тягне за собою цивільну, господарську, адміністративну або іншу відповідальність згідно із законом⁷.

Останнім часом значного поширення у племінній справі набуло використання біотехнології, оскільки це дає змогу користуватися перевагами генної інженерії. 31 травня 2007 р. Верховною Радою було прийнято Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично-модифікованих організмів». У ст. 18 цього Закону передбачено відповідальність за порушення законодавства в галузі поводження з ГМО. Однак дана позиція законодавця не знайшла свого відображення у КУпАП із зазначенням конкретних видів і розмірів стягнень. Тому обґрунтовано видається думка С. С. Ковальнової про необхідність доповнення КУпАП статтею, яка б передбачала адміністративну відповідальність у галузі поводження з генетично – модифікованими сільськогосподарськими тваринами і мала б назву «Відповідальність за порушення законодавства в галузі поводження з генетично модифікованими породами сільськогосподарських тварин»⁸. Нормативне наповнення запропонованої статті має бути здійснене за допомогою складів правопорушень, перелічених у ст. 18 вищевказаного Закону.

На рівні державного контролю у сфері племінної справи наявні функціональні прорахунки. Так, безпосередні функції з державного контролю в досліджуваній галузі в Україні виконують відповідні посадові особи. Статтею 18 Закону встановлено, що державний контроль у цій сфері покладається на Головного державного інспектора з племінної справи у тваринництві – начальника Державної інспекції з племінної справи у тваринництві України, а також на головних державних інспекторів АРК та областей, які призначаються і звільняються з посади відповідно до вимог законодавства.

Однак вищевказані інспекції так і не було створено, а в Положенні про Державну інспекцію сільськогосподарства України, затвердженому Указом Президента України «Про Державну інспекцію сільськогосподарства України» від 13 квітня 2011 р. № 459/2011⁹, не йдеться про функції здійснення контролю в галузі племінної справи у тваринництві. Натомість Указом Президента України від 13 квітня 2011 р. № 464/2011 затверджено Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України, у п. 1 якого передбачено, що Держветфітослужба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовується й координується Кабінетом Міністрів через Міністра аграрної політики та продовольства України, входить до системи органів виконавчої влади й забезпечує реалізацію державної політики, зокрема, в сфері державного нагляду (контролю) за племінною справою у тваринництві¹⁰. Незрозумілими залишаються підстави покладення функції державного нагляду (контролю) за племінною справою у тваринництві на Держветфітослужбу України, яка у своїй діяльності керується Законом України «Про ветеринарну медицину». Такі структурні накладки та невідповідності значно знижують якість здійснення нагляду (контролю) та професійний рівень фахівців у даній сфері.

Отже на сьогодні в українському законодавстві щодо регулювання племінної справи у тваринництві спостерігаються серйозні прогалини та неузгодженості, що зумовлені як відсутністю єдності у доктринальних підходах, так і недоліками законодавчої техніки.

Вдосконалення насамперед потребують:

– ст. 4 Закону шляхом внесення змін у частині віднесення до об'єктів племінної справи сперми, ембріонів та яйцеклітин, які можуть використовуватися для відтворення племінного стада, порід тварин, а також порід тварин з використанням біотехнологічних методів;

– КУпАП у частині доповнення його статтями про відповідальність за порушення законодавства про ідентифікацію і реєстрацію тварин та про відповідальність за порушення законодавства в галузі поводження з генетично модифікованими породами сільськогосподарських тварин;

– спосіб розподілу функціональних обов'язків між центральними органами виконавчої влади, що покликані реалізовувати державну політику у сфері племінної справи, шляхом створення окремої Державної інспекції з племінної справи у тваринництві України або відповідного відокремленого підрозділу (департаменту) Державної інспекції сільського господарства України.

Крім того, термінового розроблення та затвердження потребує нова загальнодержавна програма розвитку селекції у тваринництві.

¹ Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15.12.1993 р. № 3691-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 2. – С 7.

² Там само.

³ Шовкун В. В. Правове регулювання племінної справи у тваринництві: Дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 / В. В. Шовкун; наук. кер. В. М. Єрмоленко; Каб. Мін. України, Нац. ун-т біоресурс. і природокорист. України. – К., 2012. – С. 79.

⁴ Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15.12.1993 р. № 3691-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 2. – С 7.

⁵ Шовкун В. В. Про об'єкти племінної справи у тваринництві / В. В. Шовкун // Актуальні питання сучасної юридичної науки: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (11–12 черв. 2011 р. м. Харків). – у 2-х томах. – Х.: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2011. – Т. 2. – С. 113.

⁶ Про Загальнодержавну програму селекцію у тваринництві на період до 2010 року: Закон України від 19.02.2004 р. № 1517-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 23. – С. 319.

⁷ Шовкун В. В. Правове регулювання племінної справи у тваринництві: Дис. канд. ... юрид. наук: спец. 12.00.06 / В. В. Шовкун; наук. кер. В. М. Єрмоленко; Каб. Мін. України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К., 2012. – С. 139–140.

⁸ Ковальова С. С. Деякі аспекти державного регулювання генно-інженерної діяльності в племінній справі у тваринництві / С. С. Ковальова // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 7. – С. 48.

⁹ Про Державну інспекцію сільського господарства України: указ Президента України від 13.04.2011 р. № 459/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – С. 1265.

¹⁰ Про затвердження Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України: указ Президента України від 13.04.2011 р. № 464/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – С. 1270.

Резюме

Киlivник К. І. Деякі проблеми правового регулювання племінної справи у тваринництві.

У статті досліджено проблемні питання правового регулювання племінної справи у тваринництві у поєднанні з проблематикою ідентифікації та реєстрації тварин, генно-інженерної діяльності та адміністративної відповідальності у зазначених сферах. Автор пропонує власні підходи до розуміння поняття «племінна справа у тваринництві», зупиняється на особливостях класифікації суб'єктів у відповідній сфері та розширенні обсягу об'єктів племінної справи. У роботі звертається увага на необхідність внесення змін до певних положень законодавства, а також прийняття нової загальнодержавної програми розвитку селекції у тваринництві.

Ключові слова: племінна справа у тваринництві, суб'єктно-об'єктний склад, адміністративна відповідальність, загальнодержавна програма селекції, державна інспекція з племінної справи у тваринництві.

Резюме

Киlivник Е. И. Некоторые проблемы правового регулирования племенного дела в животноводстве.

В статье исследованы проблемные вопросы правового регулирования племенного дела в животноводстве в сочетании с проблематикой идентификации и регистрации животных, генно-инженерной деятельности и административной ответственности в указанных сферах. Автор предлагает собственные подходы к пониманию понятия «племенное дело в животноводстве», останавливается на особенностях классификации субъектов в соответствующей сфере и расширении перечня объектов племенного дела. В работе отмечена необходимость внесения изменений в отдельные положения законодательства, а также принятия новой общегосударственной программы развития селекции в животноводстве.

Ключевые слова: племенное дело в животноводстве, субъектно-объектный состав, административная ответственность, общегосударственная программа селекции, государственная инспекция по племенному делу в животноводстве.

Summary

Kylyvnyk K. Some problems of legal regulation of breeding business in animal husbandry.

This paper deals with the problematic issues of legal regulation in livestock breeding, combined with the problems of identification and registration of animals, genetically-engineering and administrative responsibility in these areas. The author offers her own approaches to understanding the concept of 'livestock breeding', mentions the peculiarities of the classification of subjects in this area

and the expanding the objects of breeding list. It is noted the need to amend certain provisions of the legislation, as well as the adoption of a new national program of development in livestock breeding.

Key words: livestock breeding, subject-object structure, administrative responsibility, national program of development in livestock breeding, the State Inspectorate for breeding livestock.

Отримано 14.04.2014

УДК 349.1

А. О. ЛЕВЧЕНКО

*Анастасія Олегівна Левченко, студентка IV курсу
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

ПРАВОВА ПРИРОДА ЕЛЕКТРОННОЇ РЕКЛАМИ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЇЇ СТВОРЕННЯ, ОБІГУ І ОХОРОНИ

Розвиток інформаційних інтерактивних технологій спричинив інформаційну революцію. На сьогоднішній день можна констатувати формування нового інформаційного суспільства. Цей процес супроводжується нововведеннями в усіх сферах життя (правові, соціальні, економічні інновації), які радикально змінюють життя суспільства. Наприклад, поява Інтернету дозволила подолати обмеження при створенні і поширенні матеріалів, пропонуючи загальний доступ до джерел цифрової інформації, кількість яких постійно збільшується. При цьому правове регулювання в силу різних об'єктивних та суб'єктивних чинників не встигає за розвитком можливостей в інформаційному суспільстві. Так, питання розміщення реклами в Інтернеті, розповсюдження її через електронну пошту, смс-повідомлення, по телефону залишається остаточно не вирішеним. Хоча правовий режим такої реклами суттєво відрізняється від правового режиму телереклами, зовнішньої реклами, друкованої реклами в засобах масової інформації, (далі – ЗМІ) і у зв'язку з цим поширення положень нормативно-правових актів, що регулюють дані види реклами, на інформаційно-телекомунікаційну сферу є неможливим. Отже, проблема правового регулювання таких різновидів реклами набуває все більшого значення як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Питанням Інтернет-реклами та електронної реклами присвятили свої наукові праці Л. Капинус, А. Владимирська, П. Владимирський, В. Потапенко, Т. Бокарев, Д. Дідух та ін. Опрацювання наявних джерел показало, що на сьогоднішній день відсутній комплексний підхід до вивчення Інтернет-реклами, мобільної реклами, а також обмежено використовується термін «електронна реклама».

Метою даної статті є дослідження правової природи поняття «електронна реклама» та обґрунтування доцільності використання цього поняття, визначення основних проблем, що існують в сфері електронної реклами та висунення пропозицій щодо шляхів їх вирішення.

Основним нормативно-правовим актом, що встановлює засади рекламної діяльності в Україні, регулює відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами, є Закон України «Про рекламу» від 03.07.1996 р. (далі – ЗУ «Про рекламу»). У Законі України «Про рекламу» реклама розглядається як «інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформулювати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару»¹. У даному визначенні, а також і в Законі України «Про рекламу» перелік джерел, звідки можна отримати таку інформацію, не визначено. У законодавстві також відсутні класифікація реклами, визначення чіткого критерію поділу її на види, проте на основі статей 13-18 Закону України «Про рекламу» можна запропонувати наступний перелік видів реклами: телевізійна реклама; реклама на радіо; реклама в друкованих виданнях; зовнішня реклама; внутрішня реклама; реклама на транспорті.

В основу даної класифікації покладено такий критерій, як вид засобу рекламного інформування. Проте на сьогоднішній день вищезазначений перелік потребує вдосконалення. По-перше, необхідно додати такий вид реклами, як поліграфічна реклама². У такий спосіб відбувається інформування споживача через буклети, листівки, плакати, проспекти тощо.

По-друге, слід також ввести термін «електронна реклама». За результатами проведеного аналізу окремих наукових праць, в яких досліджується рекламна діяльність, а також законодавства окремих країн (Росії, Білорусії, Франції, Італії, США) можна зробити висновок, що цей термін взагалі не використовується на законодавчому рівні, а також, що дане поняття не отримало широкого розповсюдження і в науковій літературі. Наприклад, Г. О. Владимирська визначає електронну рекламу як «інформацію про особу чи товар, розповсюджену в будь-якій формі за допомогою електронних засобів і видів зв'язку для того, щоб сформулювати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їхній інтерес до особи чи товару які рекламуються. Видами електронної реклами є: